

VOERENS BLAEDSJE

België – Belgique

PB 3790

12/3795

Nr. 83 — juli, augustus, september 2024

Heem en Natuur Voeren

Volle zalen voor Voerens Amateur Toneel

In april dit jaar wist het Voerens Amateur toneel 4x het Dorps-huis in Teuven vol te spelen met een ouderwetse dijenkletser. De tien acteurs (waaronder een aantal leden van Heem en Na-tuur Voeren) uit de verschillende Voerdorpen speelden elk in hun eigen dialect een rol in het stuk Kidnap. Daarin wordt het hotelletje in een afgelegen dorp misbruikt door twee zelfbe-noemde criminelen om twee dames onder te brengen die ze net per ongeluk hebben ontvoerd. Later blijkt dat een Vlaamse poli-tica en haar secretaresse te zijn, wat het losgeld alleen maar verhoogt. Totdat duidelijk wordt dat hogerhand allang blij is dat ze van dat lastig mens verlost zijn en helemaal niks willen beta-len.

De zwaar op de proef gestelde hoteleigenaar zit nu met haar in zijn maag en hij moet ook nog eens zien te voorkomen dat zijn dochter gaat trouwen met een jongen die waarschijnlijk ooit door hemzelf verwekt is. Komen daar nog bij een niet al te slim-me kamermeid en twee vogelspotters op doorreis die alleen maar aan vogelen denken en alle ingrediënten zijn daar om de ene lachsalvo op de andere te stapelen. 'Zelden zo gelachen' en 'Dit was het leukste stuk dat we ooit hebben ge-zien' waren enkele com-mentaren uit het publiek die na afloop konden wor-den opgevangen.

Zij kijken nu al uit naar de volgende productie, die in 2025 wordt verwacht. Houd daarvoor de website www.vat89.be in de gaten.

Joep Buysen

- 678 Volle zalen voor Voerens Amateur Toneel
- 679 In memoriam Henri Thijssen
- Wat maakt van je huis een echte thuis?
- 680 De stokpaardjes van Trudy Donckers
- 681 Een netelige kwestie
- 682 Praatcafé
- 683 Open tuinen
- 684 Mheer, een 'kolonie' van 's-Gravenvoeren
- 685 Nieuw in d'r Voerense Dieksjonnaer

Voor € 15,- ben je een jaar lang lid!

Het Voerens Blaedsje is het kwartaalbericht van **Heem en Natuur Voeren**.

Secretariaat: secr@heemennatuurvoeren.be

<https://heemennatuurvoeren.be>

IBAN: BE10 7353 5203 4004 BIC: KREDBEBB

Samenstelling en eindredactie: Rik Palmans, Sint-Pieterstraat 7, 3792 Sint-Pieters-Voeren, rik@heemennatuurvoeren.be

Aan dit Blaedsje werkten mee: Ingrid Briers, Joep Buysen, Anne van der Linden, Rik Palmans, Rita Plattau, Jos Tuerlinckx, Jettie de Wal.

Afgiftekantoor 3790 Voeren, Erkenningsnummer P 303632

Verantwoordelijke uitgever: Rita Plattau, Ketten 13, 3798 's-Gravenvoeren

In memoriam Henri Thijssen

Van de andere kant van de grens, maar dat verhinderde Henri niet om vaak aanwezig te zijn op activiteiten van Heem en Natuur Voeren. Altijd gewapend met een fototoestel, waarmee hij alles wat hij zag vastlegde. In de digitale nieuwsbrief van IVN Heuvelland zagen we de resultaten van al dat werk in de verslagen van de vele natuurwandelingen waaraan hij deelnam.

De laatste keer dat we hem ontmoetten, was op de presentatie van *D'r Koeënwoof*. Toen gaf hij al aan dat het minder goed met hem ging, maar zijn overlijden kwam toch nog als een verrassing. De natuurbescherming en -educatie, dus ook onze vereniging, verliezen in hem een gedreven medestander.

Rik Palmans

Wat maakt van je huis een echte thuis?

In de bibliotheek vond van 25 mei tot 19 juni een tentoonstelling plaats rond het thema 'Wat maakt van je huis een echte thuis?'. Ook in Voeren was een kleine ploeg vrijwilligers rond dit thema van de erfgoeddag 2024 aan de slag gegaan.

Omdat Heem en Natuur de vereniging bij uitstek is die erfgoed koestert en bewaart, wilden we vanzelfsprekend een eigen bijdrage leveren aan deze tentoonstelling. Gezien het onderwerp wensten we onze leden hierbij te betrekken. Dus vertrok er een oproep om een foto te delen die toont waarmee jij dat thuisgevoel vooral verbindt met eventueel enkele zinnen toevoeging.

De respons bleef erg beperkt, maar we zijn wel blij met wat we kregen. Het mooie was ook dat de reacties zo uiteenlopend waren. Ingrid Briers stuurde een foto van haar avontuurlijke tuin, barstensvol leven, die zij graag deelt met anderen en het meest met 'thuis' associeert. Julien Geelen toonde met weemoed het oude Rullenhof, nu helaas afgebroken, voor altijd het thuisland van zijn ziel. Chantal Lemlyn heeft zo'n warme herinneringen aan vakanties bij haar grootouders op Schoppem dat ze er een kinderboek over schreef. En Jacques de Bock is zodanig verknocht en fier op zijn woonst en erf dat hij er een maquette van maakte; de geluiden van de talloze vogels moet je er bij denken.

De kinderen van de lagere school maakten inktijkhuizen van karton of tekenden tot in detail de fijnste 'thuismomenten'

waarbij activiteiten vaak voorop stonden. Bij bezoek aan de tentoonstelling was ook materiaal voorhanden waarmee kinderen aan de slag konden.

Rita Plattau

De stokpaardjes van... Trudy Donckers

Toen ze 12 jaar was, is Trudy met haar ouders en broertjes op vakantie geweest in Voeren. 'Hier wil ik later wonen', dacht ze na die heerlijke zomer. En zo geschiedde. Sinds 8 jaar woont ze met haar man Theo in het pittoreske Sint-Pieters-Voeren. Beiden komen oorspronkelijk uit Tilburg, hebben daarna 30 jaar in Sittard gewoond en zijn naar Voeren vertrokken toen hun drie kinderen gingen studeren. 'Eigenlijk is de Voerstreek dus mijn stokpaardje, mijn eerste passie', vertelt Trudy, 'maar dankzij de Voerstreek zijn daar een paar stokpaardjes bij gekomen.'

HET STOKPAARDJE VAN... is een rubriek in dit Voerens Blaedsje. Hierin interviewt journaliste en meesterherborist Anne van der Linden mensen die een bijzondere, speciale, opmerkelijke of juist een minder in het oog springende hobby of passie hebben. Ben je lid van Heem en Natuur Voeren en/of Natuurpunt en wil je jouw stokpaardje eens delen in 't Blaedsje, meld je dan aan via anne@heemennatuurvoeren.be.

Trudy is jaren met heel veel plezier basisschooljuf geweest. Met de verhuizing naar België in het vooruitzicht besloot ze rustiger aan te gaan doen. 'Ik keek er naar uit om een Bed & Breakfast te gaan beginnen en veel tijd te gaan stoppen in tuinieren. Twee andere passies van mij. Gasten verwennen in een mooie omgeving met een mooi ontbijt, een lunchpakket en als ze willen met een driegangen diner. Daarnaast lekker in de tuin werken, mijn hoofd leegmaken en bloemen plukken voor mijn gasten.'

Haar derde stokpaardje, tuinieren, kwam door een val uit een kersenboom vrij abrupt tot een einde. 'Het scheelde een haar of ik had een dwarslaesie gehad. Dat dus gelukkig niet, maar ik kan in de tuin niet veel meer vanwege mijn rug.'

Ondertussen raakten Trudy en Theo al aardig ingeburgerd in Sint-Pieters-Voeren. Ze vierden carnaval, liepen mee in de processie, waren ieder jaar aanwezig bij het Koningsschieten en gingen met veel plezier kijken naar het Voerens Amateur Toneel (VAT). En toen las Trudy een paar jaar geleden een oproep dat VAT op zoek was naar nieuwe leden. 'Ik trok mijn stoute schoenen aan en reageerde er schriftelijk op. Direct na het weekend stond één van de leden op de stoep, want er was iemand uitgevallen. Of ik naar de repetitie wilde komen om kennis te maken. Wat een warm bad, wat een fijne mensen, wat een leuke oefeningen. Ik besloot het te proberen.'

Een nieuw stokpaardje was geboren. In oktober 2022 was Trudy te zien als buschauffeur in *Den Rooden Vogelaer*. Een half jaar later had ze de hoofdrol te pakken als Nora in *'t Poppehoes* van Hendrik Ibsen. 'Ik voelde me zeer vereerd. Het was een geweldige ervaring, waar ik nu nog op teer. Afgelopen april speelde ik in *Kidnap* de vrouw van de hotelier. Ik vind het heerlijk om samen iets neer te zetten. Toe te leven en te werken van een kale Bühne naar een stuk dat helemaal af is. Mij krijgen ze daar bij VAT niet meer weg!'

Anne van der Linden

Een netelige kwestie

Of wat meer to the point: een distelige kwestie. Het zit zo: afgelopen voorjaar zijn in mijn huiswei een paar bomen gekapt en teruggesnoeid. Hierdoor lag de wei bezaaid met takken en takjes die eerst opgeruimd moesten worden vóór ik de grasmachine erop los kon laten. Maar ook toen de rommel was opgeruimd, kwam het er niet van; het gras was steeds te nat, en uiteindelijk te hoog. Inmiddels staan de grassen – en de margrietten, het streepzaad, het raapzaad en nog veel meer – manshoog. Of beter: vrouwshoog. En overdreven groot ben ik niet, maar toch: er zal een motorzeis aan te pas moeten komen om al dit moois af te doen. Omdat de meeste bloemen inmiddels uitgebloeid zijn, ga ik binnenkort aan deze klus beginnen. Maar ik heb toch wat aarzeling bij een motorzeis-behandeling waar het gaat om een paar majestueuze exemplaren van een plant die in mijn wildernis nog niet tot bloeien is gekomen: de speerdistel, *Cirsium vulgare*. Ze beloven voor binnenkort (juli) een fraai paars-blauw spektakel. Maar ondanks die belofte bevangt bij het zien van deze planten sommige van mijn bezoekers een lichte paniek: ‘die moet je onmiddellijk weghalen’; ‘er staan hoge boetes op als je ze laat staan’; ‘ze zijn giftig’; ‘ze verspreiden zich onstuitbaar.’ Bijna niemand neemt het op voor de distel. Maar hoe zit het nu eigenlijk met die distels?

Wat de bestrijdingsplicht betreft: sinds een arrest van de Raad van State uit 2017 is, op vraag van Natuurpunt, de federale overheid in België niet langer bevoegd bestrijding af te dwingen. Provincies en lokale overheden mogen dit nog wel. In Nederland is de situatie vergelijkbaar: ook daar zijn de provincies bevoegd bestrijding af te dwingen ten behoeve van, vooral, de akkerbouw. In de provincie Limburg bestaat geen verdelgingsplicht.

Maar waarom moet/moest de distel überhaupt worden bestreden? Natuurpunt licht op haar internetsite de achtergrond van de distelverordeningen toe en legt meteen uit waarom ze achterhaald zijn en waarom ook bijen en vlinders geen fan zijn van distelbestrijding:

... de distelbestrijdingswetgeving dateert uit de 19de eeuw, toen landbewerkers nog met blote handen en voeten in contact kwamen met paardenmest en op die manier riskeerden om tetanus op te lopen, wanneer de stekels wondjes veroor-

zaakten tijdens het werk. Met de mechanisering van de landbouw is dat risico verdwenen en de toenmalige noodzaak voor de totale distelbestrijdingsplicht compleet achterhaald.

Natuurlijk kun je altijd nog een schaaf- of prikwondje oplopen door een distel onvoorzichtig te benaderen, maar de meesten van jullie zullen geen paarden op het erf hebben. En als je verstandig bent, ben je tegen tetanus gevaccineerd (voor de zekerheid wel iedere tien jaar een nieuwe ‘Boostrix’ vaccinatie halen; dan ben je meteen ook weer vers beschermd tegen de huidige kinkhoest-golven!). En ter geruststelling: anders dan het overal uitbundig aanwezige jacobskruiskruid, giftig is de distel zeker niet; en zij groeit, anders dan de Japanse duizendknoop, niet onverhoeds en onstuitbaar je huis binnen. En natuurlijk ja, de distel kan zich verspreiden naar buurtuinen, maar heel ver komt ze meestal niet. En afknippen of uitsteken is relatief eenvoudig.

Geen dwingende redenen dus om te panikeren bij het zien van een distel. Integendeel. De bekende Nederlandse tuin-autoriteit Romke van der Kaa roemt de distel, en in het bijzonder de speerdistel, als sier- en als waardplant (www.romkevandekaa.nl/artikelen/distels/):

Een mooie tweejarige is de speerdistel, die meestal als onkruid wordt gezien, maar die alle kwaliteiten heeft van een goede tuinplant. In het eerste seizoen vormt de speerdistel een enorme rozet die ’s winters mooi donkergroen blijft. In het tweede jaar verschijnt de imposante bloemstengel die – afhankelijk van de standplaats – wel twee meter hoog kan worden. In juli verschijnen de paarse bloemen die geliefd zijn bij alle insecten, van vlinder tot hommelt. Na de bloei sterft de plant af. Laat hem dan nog even staan, want in de winter verschijnen de putters die niet voor niets ook distelvink heten. Die distelvinken zijn dol op de zaden ... en zo heb je tweemaal plezier van de speerdistel in één seizoen. De plant zaait zich uit, maar niet hinderlijk. Meer dan vijf zaailingen vind je nooit.

Om kort te gaan: distels verwijderen doet men eigenlijk alleen omwille van burens die misschien wat zenuwachtig worden van rondvliegend zadenpluis. Argumenten om juist geen actie te ondernemen zijn het onweerlegbare nut en de onweerstaan-

bare schoonheid van *Cirsium vulgare*. Sommige natuurliefhebbers zijn zelfs zo overtuigd van de deugden van deze ‘vulgaire’ plant dat zij de zaden te koop (!) aanbieden: 1,50 euro voor 50 zaden (www.hobbytuinpuurnatuur.nl). Wil je ook distels in je tuin, dan moet je misschien hier een bestelling plaatsen. Of je gaat over een paar weken op zoek naar zaden in een Natuurpunt terrein (bij Kattenrot en op de Schoppemerhei bijvoorbeeld). Bij mij kun je je helaas niet vervoegen, want ik heb besloten om de distels weliswaar te laten bloeien, maar ze, voordat ze zaad gaan schieten, om te hakken. Een goede buur is ook wat waard!

Jettie de Wal

Praatcafé

Zowat vijftien mensen waren op 8 april present bij het laatste praatcafé van dit seizoen.

Rik Palmans zette ons dadelijk aan het werk. Hij bestudeert tegenwoordig schepenbankverslagen – meer bepaald van Sint-Martens-Voeren – uit de 18de eeuw om een beter zicht te krijgen op het functioneren van zo'n dorpsgemeenschap in die tijd. Omdat het ontcijferen van die verslagen geen sinecure is, toonde hij ons enkele teksten op scherm en we probeerden de moeilijke woorden te interpreteren. Er kwamen toch enkele tips waarmee Rik vooruit kon. Leuke oefening! Jammer dat Joep er niet bij was wegens de generale repetitie van het VAT want met oude Voerense woorden is hij ook wel vertrouwd.

Ed had een gemummificeerd kikkertje bij zich, tot afgrijzen van sommige aanwezigen. En dan volgde een heel verhaal over mummies waarbij iedereen wel iets te vertellen of te vragen had. Die lezing van Ed zal er dus wel komen want de interesse bij dit publiek was er al.

Jettie toonde een silexsteen die helaas geen gebruiksvoorwerp (bijvoorbeeld een vuistbijl) bleek te zijn. Maar Rik wist wel iets over gedehydrateerde silex en Hans had het over steengas dat vrijkomt.

Mijn eigen vraag ging over de bomenkap bij de Steenboskapel. Bevel kwam van de gemeente. De uitleg werd pas na de ravage opgehangen. Dat ze om de 7 à 10 jaar die bomen kappen, klopt niet want aan de jaarringen (ongeveer 40) kan je zien dat ze veel ouder zijn. Hans zei dat ze er stonden toen hij en Fridy in Voeren kwamen wonen.

Waarom ze niet enkele exemplaren hebben laten staan? Of konden ze geknot worden? Nu ziet het er niet uit.

Anderen vertelden over de preventieve bomenkap in Sint-Martens-Voeren, voor de rioleringswerken. En Ingrid vindt het erg dat bij haar in de buurt een heel oude meidoorn (omtrek halve meter) werd gekapt. Reden???

De mensen worden hoe langer hoe meer gevoelig voor dit soort ingrepen in de natuur. Het is ook logischer te bewaren wat er al is, want klimaatbomen planten kost veel geld en we zagen er in onze gemeente al enkele die het niet gehaald hebben. Er was ook wat discussie over het tijdstip waarop mag gekapt worden. René had het over de Europese richtlijn: niet kappen tussen 1 maart en 1 oktober; iets wat Rik betwijfelde.

Tot slot werd Ingrid bedankt voor haar werk als secretaris. Ze had het blijkbaar niet verwacht en dus was ze verrast en blij met de geschenkenmand. Het leuke was ook dat er drie grote

kaarten bij hoorden met prentjes waaronder de dialectwoorden van drie Voerdorpen. Daarover werd o.a. met Hans, Fridy en Ed nog nagepraat.

Al bij al een geslaagde avond met veel interactie.

Rita Plattau

Zo zag de omgeving aan de Steenboskapel er nog uit toen we er vorig jaar een bezoek aan brachten met Heem en Natuur.

Open tuinen

Zaterdag 4 mei was er open-tuinendag bij een paar van onze leden. Het idee leefde al langer, maar je moet natuurlijk mensen vinden die hun tuin voor een namiddag willen delen.

Vanaf 14:00 uur konden bezoekers terecht op twee locaties. Dat lijkt misschien niet veel en toch ben je makkelijk een halve namiddag bezig met kijken en vragen stellen. De start was voorzien bij Ingrid Briers. Zij woont op De Plank, vlak naast het schooltje. Haar tuin, een behoorlijke oppervlakte, slingert zich langs de helling naar beneden. Aangelegd door de vorige eigenaars Pien en Fred de Warrimont is het oase van rust, met spaarzaam gemaaide wandelpaadjes langs meidoorn, sleedoorn en hulst en onder de hoge bomen die de tuin een volwassen aanblik geven. Alles kan er groeien en bloeien. Waar op een grasperk madeliefjes de kop opsteken, of longkruid een geschikte plek vindt, wordt daar omzichtig omheen gemaaid. Maagdenpalm en vergeet-me-nietje horen er thuis, maar evengoed speenkruid, weegbree, zuring, pinksterbloem en nagelkruid die in Voeren ook gewoon in de berm staan. Achter elke bocht wacht een nieuwe ontdekking. De appelbloesems van de Goudreinet en Zigeunerin vertonen sporen van een late vriesnacht. De grote tamme kastanje heeft een blessure waardoor hij elk jaar takken afwerpt. Er is de witte acacia, eik en berkenbomen. Bramen neigen tot woekeren, maar leveren wel bessen in de late zomer.

Ingrid haalt wel meer uit de tuin. Op een lange tafel heeft ze diverse bokaal neergezet met zelfgemaakte drankjes. De grote linde levert bloesems voor lekkere lindethee, we proeven van paardenbloemwortel die gebruikt wordt als surrogaatkoffie en onzeliëvrouwebedstro in een mix met appelsap. We leren wat je in sla of soep kan verwerken: daslook, kleefkruid, kleine veldkers, brandnetel, zevenblad.. Insecten worden aanvankelijk niet gespot tot de laatste bezoeker op de valreep de berkenknotssprietbladwesp (ja, je leest dat goed) weet te fotograferen.

De tuin van Margriet Cranshof, even verderop in de straat, is compacter en toch verrassend. Je kan twee grote delen onder-

scheiden: de bloementuin die je grotendeels van in keuken en living kan bewonderen en de moestuin annex weilandje met walnotenbomen waar vroeger de kippen liepen. De scheiding tussen beide delen wordt gevormd door een ligusterhaag waarachter een serre en een vrij grote, deels open schuur. Margriet tuiniert elke dag een beetje en dat loont.

Bij de keukendeur staan kruiden zoals tijm, bieslook en peterselie, dicht bij de hand. Tomatenplanten, zelf opgekweekt in de serre, wachten met de pepers, aubergine en chayote op warmere dagen.

In het verlengde van het huis hield de laurierhaag de vrieskou deels tegen, al is er toch wat schade aan sommige bloemknoppen. De buxusbollen en -haagjes vielen vorige zomer ten prooi aan de buxusmot ondanks een sproeibeurt met een zelfgemaakte, ecologische vloeistof. Stevig snoeien wordt een laatste redmiddel. Langs de schutting staan meerdere soorten clematissen in bloei waarvan eentje zich omhoog slingert in de prachtige Japanse kerselaar. Daaronder is de pergola met zithoek. Diverse perken herbergen een elegante mix van lage en hoge vaste planten en laten ruimte voor enkele halfhoge bomen zoals de lijsterbes en de ginkgo. Vrouwenmantel omringt één van de borders, pioenrozen en hortensia's vormen her en der groepen die lang en kleurrijk gaan bloeien. Eénjarige krijgen hun eigen plek en verhuizen soms op eigen houtje. Tegen de zuidmuur van de schuur klimt de druivelaar. Achter de weide heb je een mooi vertezicht over grasland en akkers.

Beide tuinen hebben hun charme, al zijn ze heel verschillend. Je zou de eerste een natuurlijke tuin kunnen noemen waar volop plaats is voor streekeigen planten in losse combinaties. Waar een tuin vroeger bedoeld was om de 'wilde natuur' buiten te houden, gaan sommige mensen die natuur net verwelkomen. De biodiversiteit is er dan ook hoog omdat planten en dieren er kunnen gedijen. Om een zeker evenwicht te bewaren is minimaal menselijk ingrijpen wel nodig.

De tweede tuin valt vooral op door zijn decoratief karakter: de inrichting van de oppervlakte met klinker- en graspaadjes, de

ronde perken, de variatie in soorten planten en bloeiwijzen. Het is een tuin waarin je kan genieten van de knappe combinaties in bladvorm en kleuren: een hoogsteigen keuze van wat mooi of bijzonder is. Ook deze sier- en moestuin wordt biologisch beheerd, dus zonder het gebruik van schadelijke chemische middelen.

Andermans tuin bezoeken is altijd een ervaring. En in dit geval kan het contrast tussen beide tuinen aanleiding geven tot boeiende gesprekken.

Veel dank aan Ingrid en Margriet voor hun gastvrijheid!

Rita Plattau

Mheer: een 'kolonie' van 's-Gravenvoeren

Even de grens over tijdens onze excursie van 20 april: naar Mheer, dus vanuit de vallei van de Voer naar dorp op het plateau. Naar een dorp waarvan de geschiedenis eeuwenlang verbonden was met die van het 'moederdorp' 's-Gravenvoeren, van waaruit omstreeks het jaar 1000 de eerste bewoners kwamen.

Onze gids bij die excursie was Joep Leerssen. Hij ontving ons in de parochiekerk van Mheer, die samen met het kasteel erachter op het hoogste punt van het dorp is gelegen. Hij vertelde er vooral over de grafstenen die daar nog te zien zijn, van de adellijke families die ooit de plak zwaaiden over Mheer, de familie van Imstenraedt en de Loë. Niet alleen over Mheer trouwens, ook in Sint-Martens-Voeren en Aubel waren zij tijdens het *ancien régime* de 'welgebedenden here'.

Uit de oudste documenten waarin Mheer wordt vermeld blijkt dat het afhing van verschillende hogere instanties: het was gedeeltelijk kerkelijk bezit, maar ook zowel het hertogdom Limburg als het graafschap Dalhem hadden er zeggenschap over. Op het hoogste punt stond een 'stenen huis', dat later uitgroeide tot een heus kasteel. Daarnaast ontstonden twee van elkaar gescheiden woonkernen. Pas toen na de Tweede Wereldoorlog het oude kasteeldomein werd verkaveld, groeide Mheer uit tot één geheel.

Het kasteel nam in vroegere eeuwen een strategische positie in, tussen twee belangrijke verbindingswegen vanuit 's-Gravenvoeren en de Maasvallei, een naar Gulpen en verder naar Aken, en een andere naar Valkenburg. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog kreeg het het uitzicht van een versterkte burcht. Versterkt voor de bescherming van wie er toevlucht zocht (tegen rondtrekkende huurlingebendes bijvoorbeeld), eerder dan als strategische uitvalbasis tijdens militaire operaties. Daardoor ontstapte het aan de verwoestingen die wel het lot zijn geworden van andere fortificaties.

Die eeuwenlange geschiedenis is nog altijd af te lezen in de delen waaruit het complex nu is samenge-

steld. Van de huidige kasteelheer, die het als zijn taak ziet om dit historisch erfgoed te bewaren voor toekomstige generaties, had Joep de toestemming gekregen om ons even de kleine binnenkoer te laten zien. Voor gewone bezoekers is die niet toegankelijk. We hadden ook de kans om door de tuin te wandelen en van daaruit de andere kanten van het gebouw te bekijken.

Rik Palmans

Joep Leerssen publiceerde samen met Wim Senden in 1995 een uitgebreide studie over de geschiedenis van zijn dorp: *Historische verkenning van Mheer*.

Nieuw in d'r Voerense Dieksjonnaer

~ na een lettergreep geeft aan dat die lettergreep met een sleptoon uitgesproken wordt. / geeft een stoottoon aan.

du: een vergelijkbaar woord in het Duits.

[loc.]: locatie. De coördinaten kun je op Google Maps ingeven.

[botan.]: plantnaam.

grieniezer (grie~niezer) = chagrijn, knorrepot, huilebalk.

troewe (troewde, getroewd) (orig). = vertrouwen.

vertroewe (vertroewde, vertroewd) (mod). = vertrouwen.

Wakker en op? = Wakker en opgestaan? (Ochtendbegroeting).

bederve (bedórf, bedórve) = verwennen.

poefel (poe/fel) = Berliner bol, maar ook voor ander feestgebak: nonnenvot, oliebol.

gaome = wasemen, uitademen.

begaome = bewasemen, beslaan.

- Dao zoot e joonk köppelke al e gaans mement in d'r duuster i g'n vwuatur, en de veensters waore gaans begaomd (Er zat een jong koppeltje al een heel moment in het donker in de auto, en de vensters waren helemaal beslagen).

krèb (krèkbe) = kribbe.

witte waeg [loc.] = Witte weg, bosweg aan de westzijde van het bos van Teuvenderberg, 50°45'30.8"N 5°52'51.9"E

birk (birske, birke) = [botan.] berk (*Betula* sp.)

filoeëte = berkentakjes met ijzerdraad bijeengebonden voor de bekleding van plafonds in mijngangen tegen vallend kolengruis.

hiering (hieringske, hieringe) = haring.

- Hieringe biete (Haringen bijten, haringen eten op aswoensdag).

umzètte (zat um, umgezat) = vertalen.

móddersjpraak = moedertaal.

du: Muttersprache.

pot (pötteke of pötsje, pöt) = pot.

- Klèng pöttekes haant groeëte oere (kleine potten hebben grote oren, Let op! kleine kinderen luisteren mee).

- Wie klènger 't pötteke, wie zjwoerder 't vergif (Hoe kleiner het potje, hoe sterker het vergif. Kleine mensen kunnen uit zelfbehoud brutaal, assertief of dominant gedrag vertonen).

generfd = geënerveerd, gestresst, geïrriteerd. du: genervt.

klinke (klingkde of klónk, ge-klónke) = klinken.

Het lidwoord voor een vrouwelijke voornaam

We gebruiken graag een lidwoord voor een voornaam als we het over iemand hebben. In het Nederlands is dit ongebruikelijk, maar in het Duits en het Vlaams doen ze het ook: 'Gisteren op bezoek bij mijn ma en de Fons'.

- Has te 't al gehoeéd van d'r Colla? (Heb je het al gehoord **over** Nicolaas?)

- De Berb is kraank (Barbara is ziek).

Het mannelijke lidwoord *d'r* is logisch voor een mannelijke voornaam.

Het vrouwelijke lidwoord *de* is ook logisch voor een vrouwelijke voornaam: de Lilian, de Majjèt, de Jenny.....

Al horen we ook dikwijls het onzijdige lidwoord: 't Kristel, 't Tanja, 't Moniek.

Vanwaar dit verschil? Tot nu toe kunnen we geen regel of structuur ontrafelen. Hangt het af van welke naam? Of van de persoon waar men het over heeft? Persoonlijker of afstandelijker?

De als lidwoord lijkt origineler dan 't als lidwoord. Sommigen menen dat het vrouwelijke lidwoord iets speciaals van 's-Gravenvoeren - Noorbeek is. Maar het kan ook onbekend zijn bij de jongere generatie die vooral het onzijdige lidwoord gebruikt.

Is het een kwestie van veranderend taalgevoel? Hoe zeg jij het? Laat het mij eens weten op joep@heemennatuurvoeren.be en zeker als je er een verklaring voor hebt!

- Klinkt 't neet, dan botst 't mer (klinkt het niet, dan botst het maar. Als iets niet gaat of lukt, dan is het maar zo).

voem = niet normaal.

- Doe has 'ne voem (Jij ziet ze vliegen).

- Dae hant ze ze nao voem braat (Die hebben ze naar het gekkenhuis gebracht).

- Oeë liekt d'r voem? Tössje g'n vot en g'n proem (onzinrijmpje).

voem = klanknabootsing van bijvoorbeeld iets dat snel en heftig voorbij raast of vlam vat.

Bekijk de volledig Dieksjonnaer op:

<https://heemennatuurvoeren.be/Dieksjonnaer.html> of via de link op onze homepage.

Stuur opmerkingen en aanvullingen naar joep@heemennatuurvoeren.be.

Joep Buysen

Beste leden van Heem en Natuur Voeren,

Onze vereniging staat voor de prachtige taak om de natuur en het erfgoed van Voeren te beschermen en te behouden voor toekomstige generaties. Om dit doel te blijven nastreven en de vereniging toekomstbestendig te maken, is het essentieel dat we ons blijven ontwikkelen en vernieuwen.

Daarom willen we jullie uitnodigen om actief deel te nemen aan de verschillende activiteiten en projecten die wij organiseren. Door samen de handen uit de mouwen te steken en onze passie voor natuur en erfgoed met elkaar te delen, kunnen we onze vereniging verder versterken en zo een verschil maken in onze gemeenschap.

Daarnaast zijn we ook op zoek naar enthousiaste leden die interesse hebben in een bestuursfunctie. Het bestuur speelt een cruciale rol in het leiden en vormgeven van de vereniging, en we zijn ervan overtuigd dat nieuwe inzichten en ideeën van de jongere generatie hierbij van onschatbare waarde kunnen zijn.

Laten we samen werken aan een duurzame toekomst voor Heem en Natuur Voeren. Jouw betrokkenheid en inzet zijn van groot belang voor onze vereniging en voor de natuur en het erfgoed van Voeren. Samen kunnen we het verschil maken!

Met vriendelijke groet,

Het bestuur van Heem en Natuur Voeren